

The background of the cover is a deep blue color. It is decorated with numerous thin, white, curved lines that sweep across the frame from the top and right sides, creating a sense of movement and depth. The lines vary in thickness and curvature, some forming large, loose loops.

I ELS
CARLINS
QUE ELS MATI
DÉU

PEP MASANA BARTOLÓ

(COL·LECCIÓ NARRATIVA) - 23

I ELS CARLINS QUE ELS MATI DÉU

Pep Masana

Quorum
LLIBRES

Primera edició: novembre del 2020

© Pep Masana

© de l'edició:

Quorum Llibres

C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls

Tel. 977 60 25 91

quorum@quorumllibres.cat

www.quorumllibres.cat

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-16342-43-3

DL T 872-2020

Dedicat al meu fill, David.

Capítol 1

El seu nom era Josep, nom majoritari a gairebé tot el país. I els seus cognoms, Sabata Pujol. La seva mare, Maria Pujol Ubach, filla de Montmajor, va morir durant el part del que havia de ser el seu segon fill, el qual també va morir durant la parida. En Josep no recordava res de la seva mare, perquè quan va morir ell tenia dos anys acabats de fer. El seu pare, Josep Sabata Cunill, era fill de Berga i sempre havia treballat de jornaler al camp, ofici après de generació en generació, i que tan sols havia deixat de fer per anar a la guerra, primer amb les guerrilles reialistes durant el Trienni Liberal i, més tard, el 1827, amb la revolta dels Malcontents. Ara era un ferm defensor dels carlins, però la seva mala salut li havia impedit sumar-s'hi, així com li impossibilitava treballar gaires hores seguides. Sempre solia fer unes cinc hores de bon matí.

A causa de les nombroses absències del pare, després de la revolta dels Malcontents va haver de marxar fins i tot uns mesos a l'exili a França, en Josep va passar bona part de la infantesa criant-se amb els seus avis materns, en Mariano i la Rita, que van fer tot el que estava a les seves mans perquè la desaparició de la seva mare fos el menys traumàtica possible. Per desgràcia, tots dos van morir feia poc, tots dos gairebé alhora.

En Josep estava a punt de fer els divuit anys, però semblava que en tenia algun més, perquè al seu semblant seriós, hi afegia un físic poderós. Ell mateix ja es considerava un home fet. «Ja fa temps que m'afaito», acostumava a pensar. Havia tingut algun amic, però ja feia temps que els tenia descuidats, ja que només tenia temps per a la Teresa.

No feia ni un any que festejaven, però per a ells era com si es coneguessin de tota la vida, i tenien d'allò més clar que el seu amor seria etern, si hi havia una altra vida després de la mort, hi seguirien igual d'enamorats com el primer dia. En Josep estava tan enamorat de la Teresa que es casaria amb ella en qualsevol dia i qualsevol lloc, però aquest desig topava amb una realitat crua que li mostrava que no tenia ni un grapat de rals a la butxaca per fer un trist convit. «Quina mena de vida li podia donar a una Teresa

que venia de casa bona i no li faltava de res!», es lamentava en Josep i es feia mala sang dia rere dia.

En Josep no havia trencat la tradició i també feia de jornaler als camps, però aquesta feina era molt esclava de l'estacionalitat i la major part de la feina es concentrava a finals de primavera i a l'estiu. A aquest fet, se li havia de sumar les lleis desamortitzadores dels governs liberals més radicals, amb Mendizábal al capdavant, que havien provocat, tot i la seva bona intenció que, en perdre la petita noblesa rural i l'església moltes terres, els pagesos que les manaven i les tenien arrendades es quedessin sense feina. I la gent amb diners encara n'acaparava més, perquè eren els únics que podien anar a les subhastes.

Principalment per aquest motiu, l'econòmic, en Josep havia decidit allistar-se voluntari a les files carlines, tot i que també hi havia influït una mica les raons ideològiques. El nou comandant general dels carlins, el general Urbiztondo, ja estava preparat per entrar a Berga i negociava amb les tropes liberals la manera menys cruenta de fer-ho. Una vegada els carlins controlessin la ciutat, ell s'hi sumaria. A més, pagaven abans i millor que els liberals. I si tenia una mica de sort i molt de valor, podria pujar dins l'escalafó militar molt més de pressa que a l'exèrcit de la cort madrilenya. I per si tot l'anterior fora poc, li oferien la possibilitat de lluitar per zones molt properes a casa seva, i no com els isabelins que podien ser destinats a qualsevol part de l'Estat, i així poder estar molt a prop de la seva estimada Teresa. Tot eren avantatges i estava d'allò més il·lusionat. En Josep somniava en triomfar per tot el país conquerint viles i tresors. Imaginava que el seu nom seria reconegut i admirat arreu i ja es veia com a mariscal de camp. Tots aquests mèrits li obririen, lògicament, les portes de casa de la Teresa de bat en bat. Tot el que sabia dels carlins i de la guerra era gràcies al seu pare, així com els coneixements del camp. Havia après tot el relatiu al segar i batre, no hi havia cap detall que se li escapés de l'ofici de jornaler ni de pagès. Fins i tot s'havia iniciat en la difícil tasca de matar porcs i escorxar-los a continuació. Tot i que semblava un ofici prou senzill, eren pocs els que el sabien realitzar correctament amb pulcritud i exactitud. Tothom sabia que depenent de la manera de matar un porc tindria un gust o un altre. Tots els treballs que tenia els devia a coneixences del seu pare.

Tal com li havia ensenyat el seu pare, en Josep era un ferm defensor del lema: «Déu, Pàtria i Rei», sempre amb Déu al capdavant i no a l'inrevés, que era el que creien els liberals. Hi havia gent que encara hi afegia al darrere la

paraula FURS, ja que els cristins tenien intenció de seguir maltractant els drets propis del poble català, així com ho volien fer amb els bascos-navarresos. Per això, en aquests dos territoris va ser el primer i més important caldo de cultiu del moviment carlista que esperava la promesa de Carles V de respectar els furs.

El moviment carlista va tenir com a data clau el 31 de desembre de 1832, quan el rei Ferran VII va derogar la llei sàlica per permetre a la seva filla heretar la corona en detriment del seu germà Carles Maria Isidre. Aleshores, els insurgents carlins, partidaris que el rei fos el germà i no pas la filla, es van llençar al carrer disposats a lluitar contra els partidaris d'Isabel, la filla, i sobretot de la regenta Cristina, dona de Ferran VII.

Però, el xup-xup de les tensions ja feia anys que anava fent bullida. Ja a la Constitució del 1812 hi va haver una profunda divisió entre les faccions liberals i conservadores. Quan Ferran VII va pujar al tron i va optar per imposar un règim absolutista amb el qual no estava gens d'acord una part de la població, van tornar les tibantors que es van concretar sis anys més tard amb el cop d'estat de l'oficial Rafael del Riego i la proclamació d'un govern liberal que durant el Trienni Constitucional va començar a fer desamortitzacions de les terres del clergat. Es van començar a abolir privilegis senyoriais, a més de permetre's fins i tot tancar la Santa Inquisició. A Catalunya, aquests moviments reformistes van provocar l'efecte contrari, a més amb un fort element centralitzador, quelcom usual als governs de Madrid, i es van crear uns moviments ultraconservadors que, a poc a poc, es van anar convertint en més «papistes que el papa» i tot i que van donar suport en forma de guerrilles reialistes la tornada de Ferran VII, aviat el van acusar de ser massa tou en les seves actuacions, i començaren a creure que la persona idònia per ocupar el tron reial era el seu germà Carles. Per a ells Carles V era un home extremadament religiós. Per això, el 1827, a Vic, Tortosa i terres de Girona va començar una revolta que es va seguir estenent, anomenada dels Malcontents que, en total, va aconseguir el suport d'un exèrcit de 30.000 pagesos, jornalers, artesans i capellans. Només la intervenció en alguns casos de forma molt cruel de l'exèrcit i la vinguda de Ferran VII a Catalunya va apaivagar els ànims. En Josep Sabata, pare, com molts altres participants va haver d'exiliar-se per no acabar ajusticiat. La guspira definitiva que feia falta per tenir una guerra de veritat va arribar amb la mort del rei. Les hostilitats van començar en un primer moment al País Basc, però aviat van començar a sortir «partides carlines» a altres llocs

que feien la guerra de guerrilles fent molt mal a un mancat exèrcit liberal, descuidat i deixat per un govern que tenia com a principal enemic els liberals radicals que ben aviat van començar a tenir conductes revolucionàries a les principals capitals.

Els carlins augmentaven les seves forces amb l'arribada de voluntaris, de gent desplaçada per la instauració lenta però sense aturador del capitalisme que els deixava fora de la societat, i que creien que amb els carlins podrien tornar a l'Antic Règim on almenys tenien feina. A Catalunya eren les zones més pobres les que se sumaren als carlins, i pagesos, jornalers, teixidors i altres oficis que s'havien quedat en el no-res eren els que omplien les llistes de voluntaris acompanyats d'un sector que ningú s'esperava, el clerical baix, que es va llençar a les armes farts de les persecucions antireligioses que patien.

A Catalunya, aquell any 1837, l'arribada del baró de Meer com a capità general de Catalunya va satisfer les satisfaccions d'ordre d'una burgesia que anava prosperant malgrat la guerra i els diferents conflictes socials i polítics (amb moltes «bullangues», que era el nom que es donava a les revoltes de Barcelona). L'exèrcit semblava ser l'únic que era capaç de garantir l'ordre, tan necessari per poder avançar econòmicament.

En Josep aquell vespre del 10 de juliol estava particularment eufòric, la ciutat de Berga es podia dir que ja s'havia rendit, i l'endemà els carlins prendrien possessió, amb la qual cosa la seva experiència estava a punt de començar. Feia dies que s'estava preparant per a aquell moment, amb el seu pare havien intensificat les pràctiques de tir amb l'escopeta atrotinada de la família que ja les havia vist de tots colors, i van gaudir les últimes bales de què disposava, amb molt d'encert, tot sigui dit. De bona gana, durant aquells dies de setge hauria fet servir l'escopeta contra la milícia liberal.

Però, sobretot, estava cofoi perquè aquell matí, i aprofitant que el seu pare era a ajudar un amic a fer obres a un cobert, havia aconseguit convèncer la Teresa de provar de fer l'amor a casa seva. Allà, a l'atrotinat llit, ho havien fet per primera vegada sense gaires preàmbuls i de pressa i corrents. Se'n feia creus que allò hagués passat realment, puix en l'any de festeig i malgrat els diversos intents i peticions, gairebé súpliques, que havia fet el Josep per tal que la Teresa accedís a quelcom més que a petonejar-se els llavis i a deixar-se tocar tímidament algun pit per damunt la roba, havien acabat sempre en negatives en rodó, tot i els escarafalls que hi feia el Josep.

Tants dies desitjant i somniant en aquell moment i gairebé tot se'n va a fer punyetes, ja que no hi havia manera d'entrar en aquella segellada gruta.

Entre els nervis i que no trobava el punt exacte per on havia d'empaitar, allò que havia de ser tan meravellós s'estava convertint en una tasca d'allò més feixuga i incòmoda. Però, una vegada superats tots els entrebancs, i malgrat que l'experiència una vegada dins havia resultat molt breu, perquè aviat ho va tenir enllestit, es considerava l'home més feliç del món.

Tot sopant amb el seu pare, sopa de pa amb un rovell d'ou i un tall de cansalada seca, el mutisme era la nota predominant, ja no solien conversar gaire per costum, però aquell dia no ho feien gens. El seu cap estava ple de pensaments ben diferents, però ben engrescadors. En Josep pare creia que per fi el carlisme estava en condicions d'avançar cap a la victòria absoluta, tal com donaven a entendre les últimes conquestes. Després de tants anys d'espera, per fi es podria tornar als valors de la tradició, de l'Antic Règim i amb l'ajuda de la Mare Església se sortiria de la misèria estesa a tot el món rural. Berga, per fi, seria carlina, després d'uns primers anys en què es va declarar partidària fidel d'Isabel II i la regent Maria Cristina. Ara, la població era més aviat carlina, tot i que, com a tot arreu, la gent començava a estar farta dels dos bàndols i de la guerra. Els liberals no havien donat gaire importància a Berga i a la seva fortificació. En aquells quatre anys de duració del conflicte, tan sols havien efectuat algunes reformes al castell i al tancament de la ciutat amb un mur perimetral en aquells punts on els edificis no es convertien en muralla. Ara la situació de la ciutat canviaria, era un secret a veus que una vegada el comandant general de Catalunya Juan Antonio Urbiztondo, nomenat feia ben poc al càrrec per Carles V, amb motiu del pas de l'Expedició Reial cap a Madrid, entrés a Berga, aquesta ciutat passaria a ser la capital carlina del Principat, no pas per la importància en si de la ciutat, sinó per la seva privilegiada posició geogràfica, perquè Solsona estava literalment destruïda i perquè la majoria de membres que manaven a la Junta Carlina, aleshores establerta a Borredà, eren d'aquells indrets.

En Josep pare estava delerós de poder veure entrar els carlins a Berga, estava segur que hauria de fer esforços per no emocionar-se. No sabia del cert si el Ros d'Eroles venia amb les tropes d'Urbiztondo. Un home que solia estar molt ben informat dels esdeveniments carlins li havia explicat que el Ros d'Eroles, malnom de Bartomeu Porredon, havia acompanyat l'expedició reial fins a Solsona, però que no sabia si havia tornat cap a la zona per on solia actuar, la Vall d'Aran, el Pallars o l'Alt Urgell, s'havia quedat amb Urbiztondo o havia marxat amb el rei i tota la comitiva a la conquesta de Madrid en la que havia de ser la batalla final. En Josep coneixia el Ros

des de 1822, quan tots dos van formar part de l'exèrcit de la Fe i més tard va servir a les seves ordres quan va ser nomenat capità. I l'any 1827 van tornar a coincidir durant l'aixecament dels Malcontents, i va sorgir entre ells una bona amistat.

En Josep fill també estava absent del sopar, estava d'allò més content, tot començava a canviar cap a millor, aviat seria carlí, i la primera experiència sexual amb la Teresa el mantenia eufòric i el feia sentir més home.

Ella es deia Teresa, per més senyes, Teresa Roset Orriols. La seva mare, Maria Orriols Torredelot, era mare de quatre fills, tres barons i una dona, i malgrat el desgast físic i psíquic que suposava parir i haver de pujar tanta mainada, i el fet d'haver complert la cinquantena d'anys, encara seguia mantenint bona part de l'atractiu que havia portat de corcoll tots els nois durant la seva joventut. Filla de Castellar de n'Hug, tal com donava a entendre el seu primer cognom, ben majoritari a aquell poble, era una gran amant de la cuina i de la literatura.

La seva filla, la Teresa, havia heretat tant la seva bellesa, cara rodona, pell fina i delicada, cabell ros llarg, ulls blaus, llavis molsuts i esvelta figura, com el seu caràcter tranquil, planer i proper, alegre i confiat. Malgrat que no feia gaire que havia complert els setze, era noia molt assenyada i d'una sensibilitat molt acusada. També, igual que la mare, era una entusiasta de la literatura, sobretot la romàntica. Mariano José de Larra era el seu referent i quan va saber que s'havia suïcidat el passat 13 de febrer, una profunda pena va envair el seu cor. L'altre autor preferit era Espronceda. De l'estranger, tot i les dificultats per trobar textos, el seu pare li havia portat de Barcelona un llibre de lord Byron que amb prou feines podia anar traduint amb l'ajuda d'en Pere, el comptable de les fàbriques del seu pare que tenia força nocions d'anglès, ja que havia residit a Menorca uns anys i havia freqüentat la colònia anglesa establerta allà.

La Teresa tenia un himne que no era un altre que el poema «La pàtria», de Bonaventura Carles Aribau, publicat al diari *El Vapor*:

[...] Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis.
Que ompliren l'univers de llurs costums e lleis.
La llengua d'aquells forts que acataren los reis.
Defengueren llurs drets, venjaren llurs agravis [...]

La Teresa, tot i el seu caràcter assenyat i prudent, compartia amb els romàntics el gust per la llibertat més autèntica, i el gust per allò més personal i subjectiu. I contradictòriament al seu caràcter, potser per això admirava

els rebels que esquarteraven qualsevol normativa. Estava enamorada, enamoradíssima, d'en Josep Sabata, i festejava amb ell ja feia gairebé un any. El seu amor per ell era absolut, però també tenia molt clar que si ella no gosava rebel·lar-se contra el seu món, els seus pares i la seva família, la seva relació estava condemnada al fracàs. Havien portat la relació gairebé de manera clandestina, amb la màxima discreció i secretisme. Si bé la ciutat era petita, i allà es coneixia tothom, van ser prou hàbils d'evitar ser vistos junts més del compte i sempre sense ser enxampats en qualsevol posició delatora. Quedaven en llocs poc transitats, al voltant de les muralles, als camins del castell i anaven al lloc de la cita sempre per separat. Cap conegut d'en Josep no en tenia ni idea de la seva relació, i encara menys el seu pare i la millor amiga de la Teresa, Puríssima Badia, no en sabien res. Amb això ja estava tot dit.

Però, tants esforços de vegades són pocs, i el secret es va trencar per on ho havia de fer. Qui si no! La xafardera més gran del poble, la senyora Cols, la dona que vivia i s'alimentava de les disputes matrimonials, dels enamoraments, de les xerradisses i de les tafaneries més variades, va ser l'encarregada de fer-ho. Quan va observar que cada dimecres tots dos feien la mateixa ruta per Fullaracs, feien el camí per separat per trobar-se en algun punt concret i així festejar separats de les mirades de la gent, els va anar seguint, ben amagada perquè no la veiessin. Tot i que l'únic que va poder veure va ser una entrellaçada de mans i un altre dia un petonet a la galta, ja en va tenir prou per certificar la seva hipòtesi. Contenta del descobriment, perquè així tindria un altre xafardeig per difondre i sobretot perquè li podria refregar a la cara de la Maria Orriols amb quina mena de pelacanyes festejava la seva filla, no havia pogut veure mai aquella veïna que anava de guapa i rica.

Quan la Maria Orriols es va assabentar de la relació de la seva filla amb en Josep Sabata, immediatament es va començar a interessar per la família tot demanant referències discretament per aquí i per allà com aquell qui no vol la cosa, sense adonar-se que ja ho sabia mig poble. A ella li importava ben poc si el Sabata tenia diners o possessions o no tenia res, l'únic que l'interessava era que el noi l'estimés, però tenia clar que el seu home no pensaria igual. Per sort, el seu marit no en tenia ni idea d'aquella relació, tot i l'escampada de la notícia feta per la senyora Cols.

El pare de la Teresa, Ramon Roset i Cunill, fill de Berga, tot i que tota la seva família i avantpassats eren de Vilada, no tenia cap mena de semblança de caràcter amb les dones de casa. Ell era distant en el tracte, colèric tot

sovint i malhumorat gairebé la major part del dia. Patia d'uns problemes estomacals que li provocaven unes indigestions lentes i pesades i a les nits se li repetien uns desassossecos i cors agres constants. Era empresari tèxtil, amb tres grans tallers que tenia allà a Berga, a tocar de la riera de Metge, on havia reunit un bon grapat de telers i filadores berguedanes. Els tallers, però, encara estaven com totes les fàbriques de la zona arrelades a un passat amb molt poc capital, poca inversió i escàs recurs al treball assalariat. Tot i que el negoci no anava del tot malament, semblava que començava a arrancar després de dos anys de crisi. Ell sabia que sense ajuda externa monetària ja no podia progressar més, i així ho havia fet tot demanant crèdits. Però ara en comptes d'anar a millor ho feia a pitjor, perquè estava en una situació límit, en la qual sense una entrada de diners estava condemnat a perdre els tallers i qui sap si la casa, ja que havia demanat els diners per ampliar el negoci tot canviant les velles màquines maixerines per unes altres de noves, malgrat que encara somniava en comprar altres telers mecànics dels quals tothom parlava però poca gent en coneixia gairebé res, i ara no tenia gens de liquiditat per tornar el crèdit. I l'única solució que hi veia era la de casar la seva filla Teresa amb algú de diners (noblesa, comerciants, advocats de la gran ciutat...) o amb algun amo o representant d'alguna gran empresa tèxtil que dominaven a les petites i mitjanes empreses, mitjançant el control del proveïment de la matèria primera i dels circuits de comercialització, a més de controlar el ritme de producció segons les fluctuacions dels mercats. Igualment si la podia casar amb algun amo de les empreses metal·lúrgiques que s'estaven desenvolupant a Barcelona, millor que millor, perquè semblaven destinades a lucrar-se en abundància.

En Ramon era tossut de mena. Tot i que molts col·legues li deien d'abandonar Berga i baixar fins a Manresa, com a mínim ell estava convençut que en un futur no gaire llunyà l'energia hidràulica dels rius seria determinant per a les empreses tèxtils i que el Llobregat seria una peça clau, i no com ara on totes les grans empreses de Barcelona funcionaven amb vapor i carbó.

El seu món era l'empresa i per això políticament parlant no es deixava veure en cap acte ni es pronunciava gaire, tot i que com la majoria dels empresaris i la mitjana i alta burgesia estava al costat dels liberals, és clar que amb matisos, dels liberals moderats. No podia veure a prop ni saber res ni dels liberals radicals amb les seves «bullangues» urbanes i les seves radicalitats obreres acompanyades d'utopies com el sufragi universal i lliure, ni tampoc suportava els carlins, i el seu radicalisme contra tot allò relacionat amb el progrés i la modernitat. «Si fos per ells, encara estaríem a l'edat mitjana»,

es deia. I estava d'allò més espantat amb el fet de tenir-los com a veïns. Per sort, l'arribada del baró de Meer a la Capitania General de Catalunya aquell passat març era una bona notícia per a ell, ja que creia que era la persona idònia per mantenir l'ordre i la tranquil·litat a la ciutat de Barcelona i després conquerir la resta del país.

En termes polítics i militars en Ramon sempre confiava en el que deia el seu fill Jaume, que amb trenta anys feia carrera militar dins l'exèrcit isabelí i ja tenia el grau de coronel. En Ramon se sentia orgullós del seu fill, perquè el batalló al qual pertanyia era un dels encarregats de defensar les poblacions pirinenques i ho feia amb molt d'encert, tal com ho demostraven les seves defenses de Puigcerdà, Gerri de la Sal, Esterri d'Àneu o Viella, entre altres poblacions, dels atacs carlistes. Tan sols la fugissera idea que el seu fill pogués ser mort en combat per un carlí li augmentava l'animadversió que sentia vers ells. Per això, quan la Teresa es va assabentar de les intencions del Josep d'enrolar-se a les files carlines, va saber del cert que el seu pare no aprovaria mai aquella relació, ni el seu germà, i de ben segur que tampoc ho faria la resta de la família. Per tant, sabia que si volia continuar amb aquella relació, hauria de fer un acte de rebel·lia i enfrontar-se a tots ells, tot fugint a l'estil de Romeu i Julieta. Però ella tenia molt a perdre. El pensament de no tornar a veure la seva mare li trencava l'ànima, i una suor freda li travessava el cos tan sols de pensar que en Josep Sabata podria tenir la possibilitat d'enfrontar-se al seu germà. Era esgarriós. En Josep ho veia tot molt positiu i molt fàcil, però ella ho veia de color negre i tot molt complicat.

I encara es va acabar d'enfosquir quan el seu pare va transmetre la voluntat de traslladar una part de la família, les dues dones de la casa i el petit, el Ferran que ja tenia catorze anys, a la casa que els Roset tenien a Puigcerdà des de feia generacions. La casa estava tancada i només de tant en tant hi anava algun dels tres germans, ja que no s'acabaven de decidir què fer amb la casa. L'opció més realista era vendre-la, però tampoc volien desfer-se d'un patrimoni tan antic de la família. Els pares dels tres Roset ja eren morts per un atac de còlera tot just feia cinc anys, i no volien deshonrar la seva memòria, encara que podien treure uns bons diners de la casa. La Teresa ja feia alguns dies que coneixia aquella decisió però l'havia amagat al Josep, no tenia forces per dir-li-ho. No tenia forces per dir que havia triat i que marxava amb els seus, encara que ningú l'hagués fet triar, però en el fons sabia que allò era la fi de la seva relació. La distància, la família, la guerra... Tot els anava en contra.

Per això, quan aquell 10 de juliol, calorós i xafogós, en Josep, aprofitant que el seu pare no tornaria fins a la tarda, li va proposar d'anar a casa seva, ella hi va accedir. Tot i que sempre havia tingut molt clar que la castedat s'havia de mantenir fins al matrimoni, també tenia molt clar que l'únic home amb qui la volia perdre era amb el Josep. La Teresa havia somniat moltes vegades en aquell moment, en la joia i felicitat del dia de noces, i en la nit, en la tendresa i amor amb què s'entregaria al seu estimat... Però al damunt d'aquell atrotinat i abonyegat i gairebé ronyós jaç vell, la Teresa va experimentar moltes sensacions però cap de les somniades. Dolor, desencant, tristor, preocupació... Aquests eren els sentiments reals.

Després d'una sèrie d'intents de penetrar-la, interminables, al final en Josep ho va aconseguir. «Tanta feina per tan poca cosa...», va pensar la Teresa. A part de dolor, la Teresa no va tenir temps de sentir gaire cosa més, perquè en Josep va acabar aviat. I el pitjor era que ho va fer a dins. La resta del dia el va passar de manera solitària i trista, fins que a la nit van agafar les pertinences i van abandonar la ciutat amb destí a Puigcerdà.